

RASMUS HÄSTBACKA

Europeiska företagsråd i svenska koncerner: En rättsvetenskaplig studie av EWC-regleringens betydelse för arbetstagarinflytande och styrning

Erik Sjödin

Rasmus Hästbackas licentiatavhandling Europeiska företagsråd i svenska koncerner: En rättsvetenskaplig studie av EWC-regleringens betydelse för arbetstagarinflytande och styrning godkändes efter seminariebehandling den 15 juni 2017 i Umeå. Vid seminariet tjänstgjorde jag som opponenter och i denna anmälan kommer jag kort presentera avhandlingen och lyfta några frågor kopplade till den. Ämnet för avhandlingen är den sammantagna reglering som ger arbetstagare i stora multinationella företag i Europa rätt att inrätta ett organ för gränsöverskridande arbetstagarinflytande, ett europeiskt företagsråd (EWC).¹ Den regleringen bygger på två EU-direktiv² som har genomförts i svensk rätt i två olika lagar.³ Avhandlingens övergripande syfte är att ”uppnå en ökad förståelse av EWC-regleringens funktion på multinationell koncernnivå” (s. 33).⁴

Det bör sägas direkt att EWC-regleringen är svårtillgänglig även för den som är arbetsrättsligt och EU-rättsligt skolad.

FÖRFATTARE

Erik Sjödin, Universitetslektor i civilrätt, Institutet för social forskning vid Stockholms universitet,
erik.sjodin@sofi.su.se

¹ EWC står för European works council som också används på svenska när regleringen är på tal.

² Det ursprungliga direktivet är från 1994 direktiv 94/45/EG av den 22 september 1994 om inrättandet av ett europeiskt företagsråd eller ett förfarande i gemenskapsföretag och grupper av gemenskapsföretag för information till och samråd med arbetstagare, EGT L 254, 30/09/1994 s. 0064 – 0072. Det ersattes 2009 av ett nytt och delvis omarbetat direktiv direktiv 2009/38/EG av den 6 maj 2009 om inrättande av ett europeiskt företagsråd eller ett förfarande i gemenskapsföretag och grupper av gemenskapsföretag för information till och samråd med arbetstagare (omarbetning), EUT OJ L 122, 16.5.2009, p. 28–44.

³ Lagen (1996:359) om europeiska företagsråd som genomför 1994 års direktiv och lagen (2011:427) om europeiska företagsråd som genomför 2009 års direktiv.

⁴ Samtliga hänvisningar i texten är till Hästbackas avhandling om inte annat anges.

Av den anledningen är rättsvetenskaplig forskning om dessa regler välkommen, då det finns ett uppenbart behov av att klargöra flera frågor rörande europeiska företagsråd och deras verksamhet. Hästbackas avhandling innehåller även en empirisk del då han medelst intervjuer undersökt det faktiska utfallet i tre olika koncerner, en bank-, en vård- och en industrikoncern. Denna del är än mer efterfrågad då lagstiftningen om europeiska företagsråd enbart utgör en stupstock som inträder när parterna inte kan komma överens. Det stora flertalet av de europeiska företagsråden bildas med grund i avtal som sluts efter förhandlingar. På engelska talar man om "bargaining in the shadow of the law". Det är således endast genom empiriska studier som kunskap om vilket inflytande som europeiska företagsråd erhållit kan uppnås.

Avhandlingen har åtta kapitel. Kapitel 1 och 2 innehåller inledning och redogör för teori och metod. Kapitel 3 och 4 är de rättsliga delarna med fokus på dels EWC-direktiven och EU-rätten, dels den svenska EWC-lagstiftningen. Därefter tar den empiriska delen vid och kapitel 5 behandlar vårdkoncernen, kapitel 6 verkstadskoncernen och kapitel 7 banken. Avhandlingen avslutas med ett åttonde kapitel med resultat och slutsatser. Hästbacka slår fast att det kan hållas för visst att EWC-regleringen faktiskt genererar arbetstagarinflytande och att det underlättar styrning under rätt omständigheter (s. 259 ff).

Metodologisk tar Hästbacka stöd mot teorier om reflexiv rätt och indelning i rättens interna funktion, dvs strukturer och samband inom rätten och dess externa funktion med vilket avses vilka effekter den har utanför rätten. Vidare kan reglerna indelas i konstituerade regler, vem ska agera, procedurregler, hur ska beslut gå till och materiella regler, vad ska beslutas (s. 49 f). Hästbacka använder indelningen när den svenska EWC-lagstiftningen systematiseras (s. 62). Den empiriska delen bygger på semi-strukturerade intervjuer med arbetstagar- och arbetsgivarföreträdare. Utgångspunkten i reflexiv rätt innebär en bra plattform för den fortsatta framställningen. Vilka regler som ska klassificeras som tillhörande vilken av de tre olika grupperna kan diskuteras. Exempelvis hänför Hästbacka regler om vad, dvs vilka frågor som det europeiska företagsrådet ska informeras om och samrådas med, till procedurregler (se s. 145 f.). Jag hade kunnat tänka mig en annan uppdelning där regler om *vad* det europeiska företagsrådet skulle informeras om bör hänföras till materiella regler. Den litteratur till vilket Hästbacka hänvisar till gällande den reflexiva rätten hade behövt uppdaterats, särskilt som frontfigurer för denna skola nyligen utkommit med monografier inriktade mot att ekonomier och rättsordningar är sammanflätade.⁵

Avhandlingens undertitel anger att det som ska undersökas är EWC-regleringens betydelse för inflytande och styrning. Angående inflytande, för Hästbacka

⁵ Rogowski, Ralf (2013). *Reflexive labour law in the world society*. Cheltenham: Edward Elgar

en diskussion där han betonar vikten av att göra skillnad mellan inflytande i ”rättslig” mening och ”faktiskt” inflytande. Vad i skillnaden består blir inte helt klart (s. 37 och vidare s. 54.) Motsvarande diskussion saknas avseende styrning. Det förblir genomgående oklart vad som avses med styrning. För att exemplifiera nämner Hästbacka att ledningen har att styra omfattande och komplexa produktionssystem (s. 29), att arbetsfred är en förutsättning för styrning (s. 30), att det finns styrningsproblem (s. 31) och att rätten är en källa till effektiv styrning (s. 39). Hur Hästbackas framställning i detta avseende ansluter till hur företagsstyrning behandlas i svensk associationsrätt är oklart. Tillsynes ansluter avhandlingen inte till den kod för företagsstyrning som finns antagen av Kollegiet för företagsstyrning.⁶ Inte heller framstår det som Hästbackas framställning ansluter till de frågor som behandlats i svensk juridisk litteratur om företagsstyrning.⁷ Framställningen hade tjänat på om det tydligare klargjorts vad Hästbacka menar med detta för avhandlingen centrala begrepp eller i varje fall hur det förhåller sig till de frågor som brukar behandlas i framställningar om företagsstyrning. Vidare finns en tidigare svensk avhandling om EWC, den är visserligen i annat ämne, men några skäl varför den inte upptas till behandling eller i övrigt refereras till anför inte Hästbacka.⁸

De rättsliga delarna i kapitel 3 och 4 beskriver på ett lättillgängligt sätt den komplexa regleringen av de europeiska företagsråden. Nivån är för en licentiatavhandling adekvat även om det för ämnet hade varit önskvärt att en del frågor hade belysts ytterligare.

Avhandlingen innehåller även som ovan nämnts en empirisk del som rör tre olika koncerner. Av de tre kapitlen är det tydligt att de europeiska företagsrådens verksamhet skiljer sig åt. Undersökningarna följer ett gemensamt upplägg och behandlar rättens möjligheter, rättens betydelse för inflytande och rättens betydelse för styrning. För att sammanfatta kan det sägas att i vårdkoncernen används det europeiska företagsrådet för att identifiera olika typer av ”best practice” (kapitel 5). I verkstadskoncernen används det europeiska företagsrådet som en plattform för det internationella fackliga arbetet (kapitel 6). I banken kan arbetet inte lika enkelt sammanfattas men tydligt var att inflytande säkrades vid bl.a. tillsättning av chefer. Bankkoncernen skiljer ut sig då inflytandet utövas i andra organ än europeiska företagsråd (kapitel 7).

⁶ Koden finns tillgänglig på Kollegiet för svensk bolagsstyrning hemsida, se <http://www.bolagsstyrning.se/koden/gallande-kod>.

⁷ Stattin, Daniel (2008). Företagsstyrning: en studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning. 2. uppl. Uppsala: Uppsala universitet

⁸ Dahlkvist, Andreas (2009). Conflicting contexts: the implementation of European Works Councils in Sweden. Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2009. Avhandlingen är i ekonomisk historia, men innehåller bl.a intervjuer med olika företrädare för arbetsgivare och arbetstagare.

Hästbacka redogör för hur han identifierat de tre olika koncernerna. Det framgår av redogörelsen att koncernerna valts ut för att täcka andra områden än de som vanligen förekommer. Vidare framgår att de tre koncernerna identifierats efter att fråga ställts till LO, TCO och Saco, dvs de fackliga huvudorganisationerna. Därefter har pilotintervjuer genomförts för att gallra fram ”proaktiva” exempel. Vidare har företrädare för arbetsgivare och arbetstagare intervjuats i två av tre koncerner. I verkstadskoncernen har någon intervju med arbetsgivarföreträdare inte genomförts.

Även för mig som har en bakgrund i rättsvetenskapen framstår det som om det sätt som Hästbacka valt ut koncernerna på riskerar att påverka resultatet. Lika gärna hade frågan kunnat riktas till arbetsgivarnas huvudorganisation, d.v.s. Svenskt Näringsliv, särskilt i en undersökning inriktad mot inflytande och styrning. Huruvida urvalet har påverkat resultatet, dvs. att det kan hållas för troligt att EWC-regleringen faktiskt genererar inflytande och underlättar styrning, kan misstänkas och en diskussion om detta hade varit välkommen. Det framstår även som tveksamt att inkludera en koncern, där inflytandet är grundat på annat än EWC-reglerna, när det är just dessa som är studieobjektet. Vidare hade det för undersökningens fullständighet varit att föredra om även en arbetsgivarrepresentant intervjuats om det europeiska företagsrådet i verkstadskoncernen. Särskilt när det europeiska företagsrådet, enligt undersökningen, i stor utsträckning fungerat som en plattform för fackligt internationellt arbete.

Även om jag menar att det finns anledning till viss kritik mot urvalet så är det ändå i den empiriska del som det huvudsakliga nyheterna finns. När lagen sjösätter ett system med förhandlingar i lagens skugga – stupstocksregler – är det svårt att veta vad som faktiskt blir resultatet och även vad det används till. Med Hästbackas avhandling får vi ytterligare kunskap om det och det är ett uppskattat bidrag. Vidare är avhandlingen välskriven och lättillgänglig om ett ämne som är svårt och det är en bedrift i sig.

REFERENSER

- Rogowski, Ralf (2013). *Reflexive labour law in the world society*. Cheltenham: Edward Elgar
- Stattin, Daniel (2008). *Företagsstyrning: en studie av aktiebolagsrättens regler om ägar- och koncernstyrning*. 2. uppl. Uppsala: Uppsala universitet
- Dahlkvist, Andreas (2009). *Conflicting contexts: the implementation of European Works Councils in Sweden*. Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2009.